

28.9.2012

**Sarkolan ja Vahalahden kylien
maisema- ja rakennetun ympäristön selvitykset****YHTEENVETO**

Sarkolan ja Vahalahden kylien alue on monipuolista maaseutua, jolla on nähtävissä aikojen kuluessa ihmisen toiminnasta syntyneitä kulttuurimaiseman arvoja ja kauniita maisemakokonaisuuksia. Alueella on myös esihistoriasta muistuttavia muinaisjäännöskohteita, esimerkiksi kivikautinen asuinpaikka Talolan tilan pihapiirissä, sekä luontoarvoja, kuten Ali-Jutilan pähkinäpensaslehto.

Alueen maisemalliset arvot liittyvät perinnemaisemiin, alue edustaa tyypillistä eteläsuomalaista ja pirkanmaalaista maaseutua parhaimmillaan. Sarkolan ja Vahalahden kylät ovat elävää ja kehittyvää maaseutua, ja tiiviisti rakentuneella seudulla on edellytyksiä säilyttää elinvoimaisuutensa. Alueella on toimiva alakoulu, ja kylien asukasmäärän uskotaan lisääntyvän tulevaisuudessa.

Rakennetun ympäristön osalta Sarkolan ja Vahalahden inventoidulla alueella ovat säilyneet kertovina kokonaisuuksina monet suomalaisen maaseuturakentamisen ilmiöt. Rakennushistoriallisesti leimallisin arvotekijä on perinteinen talonpoikainen rakennustapa, mikä todettiin inventointialueella hyvin säilyneeksi. Keskeisiä piirteitä ovat pihapiirin hierarkkisuus ja muodostuminen useista rakennuksista. Estetiikan perustana ovat yksinkertainen, hallittu puuarkkitehtuuri ja hirsirakentamisen perinteet.

Historiallisista arvoista voimakkaimmin välittyy toisaalta vanhojen kylätonttien, toisaalta isojaon vaikutus kylärakenteeseen. Sekä Sarkolan että Vahalahden kyläkeskuksissa voi harvinaislaatusesti yhä tavoittaa keskiaikaisen tiiviin kylänraitin ilmeen tiheine talonpaikkoineen. Sen lisäksi isojaon synnyttämät itsenäiset tilakeskukset ovat säilyneet tunnistettavina maiseman avainkohtina.

Vuosisataiseen kylämaisemaan kuuluvia torppia ja mäkitupia on myös säilynyt kohtalaisesti. Ne muodostavat tyypillisesti keskittymäalueita. Aktiivinen, mutta rakennusperinteen ominaisluonnetta vaalinut loma-asutus on ollut torppien säilymisen kannalta ratkaisevaa.

Inventointiaineistossa tulee esiin rakennuskannan kerroksellisuus, sekä kohteiden välillä että pihapiirien sisällä. Sarkolan – Vahalahden alueella kerroksisuus toteutuu tasapainoisesti. Rakennusperinteen pääpaino on 1800- ja 1900-luvun maataloissa. Alueen rakennettuun identiteettiin ja historiaan kuuluvat myös jälleenrakennuskauden tilat, jotka tyypillisesti sijaitsevat ryhmittäin.

Inventointialueen julkisten ja kaupallisten rakennusten kerrostuma on verraten ohut. Kaupallisten palvelujen tilat ovat sijainneet asuinrakennusten yhteydessä, ja päättyneeseen kaupalliseen käyttöön viittaavia piirteitä on

edelleen tunnistettavissa siellä täällä. Koulu ja seurantalot ovat säilyttäneet yhteisön sivistyshistoriasta kertovat ominaispiirteensä.

Inventoitujen kohteiden ympäristöarvot kiteytyvät pihapiirin ja maiseman suhteeseen. Sarkolan ja Vahalahden kylillä luonteva rakennuspaikka kasvaa joko naapuritonttien läheisyydestä tai luonnonmaiseman rajakohdasta. Tienvarsimaisemassa ja rantaan laskevilla avoimilla peltoaukeilla tärkeitä – ja haavoittuvimpia – ovat näkyvät moneen suuntaan.

Suosituksset maankäytölle

Tässä kappaleessa esitettyihin maankäytön suosituksiin liittyvät maisemaselvityksen liitekartta 3 Maiseman arvot sekä rakennetun ympäristön selvityksen luku 3 Rakennetun ympäristön ominaispiirteet liitekarttoineen. Yhteenvetodokumentissa 1 Suositukset maankäyttöön selvitysalue on jaettu eri alueisiin sen mukaan, miten se soveltuu rakentamiseen.

Valtakunnallisesti arvokas rakennetun kulttuuriympäristön alue

Selvitysalueella on Museoviraston päätöksellä (RKY 2009) kaksi valtakunnallisesti arvokasta rakennetun kulttuuriympäristön aluetta. Ne sisältävät Sarkolan ja Vahalahden kyläkeskukset ja niiden ympärille muodostuneet peltoalueet. Maakuntakaavan määräyksen mukaan *alueen suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä on edistettävä kulttuuriympäristön arvojen säilymistä. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on otettava huomioon kulttuuriympäristöjen kokonaisuus ja ominaislaatu. Alueen käyttö ja rakentaminen tulee sopeuttaa kunkin alueen kulttuuriperintöön ja ominaislaatuun.*

Perinnemaisemat

Alueen perinnemaisemat; viljelymaat ja maatilojen pihapiirit ovat syntyneet maataloustoiminnasta, ja maataloustoiminnan jatkuminen onkin perinnemaisemien kannalta välttämätöntä. Kun maatalouden perusedellytyksiä vaalitaan, perinnemaisemat säilyvät. Alueella laiduntaa lampaita ja lihakarjaa, ja toivottavasti eläintenpito alueella jatkuu tulevaisuudessakin. Maatalouteen liittyvät vanhat rakennukset ja rakenteet on tärkeä säilyttää. Soratiet ovat osa alueen perinnemaisemaa, ja niiden ylläpidosta tulisi huolehtia.

Rakennetun ympäristön toimenpidesuosituksset

Rakentamiseen soveltuvat parhaiten alueet, jotka eivät uhkaa historiallisten tai maisemallisten arvojen säilymistä, kuten muinaisjäännöstä, merkittävää näkymää tai perinnemaisemaa. Rakentaminen tulisi suunnitella historiallisia, maisemallisia ja kulttuuriympäristön arvoja kunnioittaen, siten, että arvoiltaan monipuolisen ja laajan kokonaisuuden säilyminen ei vaarannu.

Alueelle on mahdollista osoittaa joitakin uusia rakennuspaikkoja. Vanhojen tilakeskusten tulee kuitenkin säilyä keskeisinä tekijöinä kylämaisemassa. Mahdolliset uudisrakennukset tulee sijoittaa niin, että ne tukevat vanhojen tilojen arvoa maiseman painopisteinä. Myös entiset torpat ja mäkituvat tulisi säilyttää osana talonpoikaista rakennusperintöä. Peruskorjauksissa on syytä pitäytyä maalarakentamisen yksinkertaisessa massoittelussa ja hallituissa yksityiskohdissa ja materiaaleissa. Vanhan hirsirungon laajentamisen sijaan tulisi suosia uudisrakentamista, jolloin myös pihapiirin moninaisuus jatkuisi.

Jälleenrakennuskauden rakennusten asema maisemassa tulee huomioida. Kohteita tulee kunnostaa siten, että rakennusten alkuperäinen ominaisluonne säilyy. Esimerkiksi voimakkaita rakennusmassan korotuksia ja julkisivun koristeellisuuden lisäämistä tulee välttää.

Alueen harvojen julkisten rakennusten asemaa tulee korostaa kylämaisemassa. Koulu ja seuraintalo tulee säilyttää rakentamisaikaansa vastaavassa asussa. Mikäli kylälle saadaan uusia kaupallisia tai julkisia palveluita, ne olisi syytä sijoittaa koulun läheiselle alueelle, esimerkiksi seurakunnan kerhuhuoneen ja entisen kauppakiinteistön läheisyyteen, jolloin kyläkeskus on mahdollista hahmottaa selkeämmin.

Metsänreunaan, avoimeen peltoon rajautuvilla uudisrakentamistonteilla tulee säilyttää reunapuustoa. Pelloille sijoittuvilla uudistonteilla tulee istuttaa uutta reunakasvillisuutta ja pihapuustoa. Korjaus- ja uudisrakentaminen, esimerkiksi rakennusten sijoittelu, ja käytettävät materiaalit ja värit tulisi sopeuttaa kulttuuriympäristöön ja alueen vanhaan rakentamistapaan.

Liitekartassa 1 Suositukset maankäyttöön on esitetty rakentamiseen soveltuvia alueita Sarkolantien varrelta. Erityisesti selvitysalueen keskivaiheilla Sarkolan kyläkeskuksen ja Vahalahden koulun välissä on vapaita alueita, jotka rakentuessaan tiivistäisivät kylärakennetta. Vahalahdentien ja Leruntien risteys voisi olla rakennetumpi, ja aluetta voisi korostaa enemmän kylän toisena painopisteenä, Sarkolan kyläkeskittymän ohella. Koulun ympäristöön rakentaminen olisi edullista lapsiperheille, ja toiminnan lisääntyminen koulun ympärillä lisäisi kylään elävyyttä.

Selvitysalueen keskiosassa (kartalla Peltoaho) on isommasta eteläisestä pellostä ojan erottama pieni peltolaikku, joka voisi olla ihanteellinen, suojaisa paikka 1-2 omakotitalolle. Vettenrannan kohdalla Sarkolantien ja rannan välissä on pelto, jonka pohjois- ja itäosat voisivat myös soveltua rakentamiseen. Pelto jää erilleen Yli-Hemmingin ja Ala-Uotilan peltokokonaisuudesta.

Laatineet 28.9.2012:

Anna Lyyra-Seppänen

Siina Levonoja